

Boekbespreking

Peters, V., *Docenten en hun probleemsituaties*. Een onderzoek naar het voorkomen en de samenhang van probleemsituaties uit de beroepsuitoefening van docenten in het algemeen voortgezet onderwijs. Dissertatie K.U. Nijmegen, 1985, 299 p., ISBN 90-9001010-6.

'Docenten en hun probleemsituaties' is het verslag van een onderzoek waarin een antwoord werd gezocht op a) de vraag naar situaties die door docenten uit het algemeen voortgezet onderwijs, voor zover het de beroepsuitoefening betreft, als problematisch worden beschouwd (het inventariseringsonderzoek) en b) de vraag naar een ordening en systematische beschrijving van (een representatieve steekproef uit) de problematische situaties (het dimensionaliseringsonderzoek). Het onderzoek maakt deel uit van een meeromvattend onderzoeksprogramma van het fakultair instituut Algemene Onderwijskunde voor de Lerarenopleiding van de K.U. Nijmegen. Dit programma beoogt wetenschappelijk inzicht te verwerven in door docenten tijdens hun beroepsuitoefening ervaren problemen ten einde op grond daarvan een bijdrage te kunnen leveren aan de verheldering en mogelijke hantering van die problemen ten behoeve van de onderwijspraktijk. Hierbij wordt aansluiting gezocht bij de interactionistische opvatting van gedrag. Dit betekent dat er van wordt uitgegaan dat het gedrag dat iemand realiseert tot stand komt onder invloed van eigenschappen van de persoon, kenmerken van de situatie waarin de persoon zich bevindt én de onderlinge wisselwerking tussen persoonseigenschappen en situatiekenmerken.

In het *theoretische gedeelte* wordt achtereenvolgens uiteengezet welke paradigma's in de theorievorming en het onderzoek van gedrag kunnen worden onderscheiden (hoofdstuk 2) en hoe de situatie als object van onderzoek kan worden benaderd (hoofdstuk 3). Tevens wordt in dit deel (hoofdstuk 4) een uiteenzetting gegeven van de analysetechnieken die in het kader van de verwerking van de onderzoeksgegevens zijn gebruikt, te weten multidimensionale schaling en hiërarchische clusteranalyse. In de beschrijving van de vraag hoe gedrag kan worden verklaard, wordt een drietal standpunten onderscheiden, nl. het personologische standpunt, het situationistische standpunt en het interactionisme. Deze modellen benadrukken respectievelijk intra-individuele factoren, situatiespecifieke factoren of interactieve factoren (tus-

sen persoon én situatie) als gedragsverklarende determinanten. Zoals gezegd, wordt het laatstgenoemde verklaringmodel als theoretisch referentiekader gekozen.

Waar het betreft de strategiekeuze om situaties te beschrijven en in classificatieschema's te ordenen, is de diversiteit in opvattingen nog groter dan bij de verklaringmodellen voor gedrag het geval is. Zo zijn er pogingen gedaan situaties te classificeren op grond van objectieve overwegingen, op grond van reactievariabelen, op basis van motivationele variabelen en met als uitgangspunt situatiepercepties. Vanuit een interactionistisch verklaringmodel voor gedrag worden zowel personologische – alsook situationistische typering van classificaties als zodanig minder adequaat geacht, omdat de specificiteit die juist in de wisselwerking ontstaat, onvoldoende wordt erkend. In feite geldt dit ook voor de in de onderscheiden paradigma's gebruikte meetinstrumenten, hetgeen aanleiding was om in de rapportage een apart hoofdstuk te wijden aan een tweetal recente analysetechnieken, nl. de multidimensionale schaling en de hiërarchische clusteranalyse.

In het *onderzoeksgedeelte* wordt verslag gedaan van het inventariseringsonderzoek en het dimensionaliseringsonderzoek. Hierbij ging het achterenvolgens om de vraag welke situaties door docenten als probleemsituaties worden ervaren en hoe deze situaties systematisch kunnen worden beschreven en geordend. Voor het verkrijgen van een antwoord op de eerste vraagstelling werd een aselechte steekproef samengesteld uit traditionele scholen voor algemeen voortgezet onderwijs en een steekproef uit het docentenbestand van de daarin werkzame docenten. Dit resulteerde in ruim 800 potentiële respondenten waarvan er uiteindelijk 253 (31,5%) daadwerkelijk de toegezonden inventariseringlijst invulden en gezamenlijk ruim 2700 probleemsituaties noteerden. Deze probleemsituaties werden vervolgens in een categorieënsysteem ondergebracht. Hierin werd een zestal hoofdcategorieën onderscheiden t.w. het onderwijs in het algemeen, de school, het leraarschap als beroep, het vak en de leerstof, de leerling, en de onderwijsleersituaties. Door een nadere verfijning van de hoofdcategorieën werden de geïnventariseerde probleemsituaties in dertien subcategorieën gecodeerd. Uit het inventariseringsonderzoek bleek dat docenten de meeste probleemsituaties rapporteren die te maken hebben met (o.a. de samenwerking met) anderen in en rond de school (17,7%). Daarna volgen situaties waarin sprake is van verstoring van de gang van zaken en van de orde tijdens de les (12,7%), de organisatiestructuur van de school

(12,6%) en het voorbereiden, uitvoeren en evalueren van lessen (11,3%). Deze vier categorieën vormden samen 54,3% van de totaal beschreven probleemsituaties. Probleemsituaties in b.v. de categorieën 'onderwijs algemeen', 'professionalisering', 'interactie leraar-leerling' scoorden relatief laag, resp. 1,6%, 0,9%, 3,9%. In de scores werd een middenpositie ingenomen door de probleemsituaties 'faciliteiten' (6,8%), het beroep (9,2%), het vak en de leerstof (5,7%), de persoon van de leerling (8,5%) en de reacties van leerlingen op de les (7,4%). Aangezien de gegevens uit het inventariseringsonderzoek primair werden verzameld met het oog op het dimensionaliseringsonderzoek, werd uit het totale bestand aan geïnventariseerde probleemsituaties een representatieve en relevante steekproef getrokken, hetgeen resulteerde in de selectie en (her)formulering van 37 probleemsituaties. Bij het dimensionaliseringsonderzoek stond een drietal vragen centraal: a) welke betekenisdimensies liggen in de beleving van docenten aan de probleemsituaties ten grondslag en hoe worden de probleemsituaties door docenten geclusterd, b) hoe betrouwbaar is de gevonden structuur en c) treden er verschillen op in de betekenisdimensies en clusters wanneer deze worden bekeken vanuit de optiek van situatie-perceptie of situatie-reactie? Ten behoeve van het dimensionaliseringsonderzoek werden in totaal 771 docenten aangeschreven, waarvan er uiteindelijk 185 (24%) daadwerkelijk tot medewerking bereid bleken. Aan deze docenten werd een setje van 37 omschrijvingen van probleemsituaties toegestuurd met het verzoek deze te sorteren naar gelijkenis (vgl. situatie-perceptie). Criteria werden daarbij niet aangegeven. Vervolgens werd door 154 (van de reeds genoemde 185) meegewerkt aan de invulling van een speciaal ontworpen Situatie-Reactie-Lijst waarin affecten konden worden geregistreerd bij de onderscheiden probleemsituaties. De gegevens op de sorteertaak werden verwerkt d.m.v. de multidimensionale schaling en de hiërarchische clusteranalyse. Uit de eerstgenoemde analyse kwam een drietal dimensies naar voren die docenten als inschatting hanteren van een problematische situatie, nl. in hoeverre die situatie te maken heeft met hun kerntaken dan wel met samenwerking en de organisatie, of het gaat om personen of omstandigheden en of het een serieus probleem betreft of een incident. De hiërarchische clusteranalyse leidde tot een vijftal clusters, welke refereerde aan het functioneren van de docent tijdens de les, ongewenst gedrag van leerlingen tijdens de les, hulpmiddelen en materialen, invloed van de organisatie op het functioneren en de samenwerking met collega's. Combinatie van de bevindingen uit beide analyses toonde een bevestiging van de gevonden structuren en bleek invariant op een viertal docentkenmerken (geslacht, ervaring, vak, taakomvang) en stabiel over een periode van zes weken. De po-

ging om op basis van de Situatie-Reactie-Lijst een structuur op te stellen mislukte.

In wetenschappelijk opzicht is de studie van Peters uitermate boeiend. De interactionistische stellingname voor de verklaring van gedrag is in het kader van de problemen waar docenten mee worstelen zeer verdedigbaar. De aanpak is zowel theoretisch als methodologisch uiterst zorgvuldig. Twijfels en onzekerheden worden niet onvermeld gelaten (geringe respons, effecten van indikkingsprocedures, invloed van onderzoekers, belasting van respondenten). De practicus zal deze studie snel terzijde leggen. Voortzetting van dit soort onderzoek kan er echter op termijn toe bijdragen dat het ongelooft of wantrouwen in wetenschappelijk onderzoek (vaak genoemd bij de analyse van de non-respons) vermindert. Adequate hulp kan immers pas geboden worden als voldoende duidelijk is wat het probleem is. Peters heeft een zeer geloofwaardige aanzet hiertoe geleverd.

H. Coonen

J. V. Wertsch, *Vygotskij and the social formation of mind*, Harvard University Press, Cambridge (Mass.), 1985, 262 blz., ISBN 0-674-94350-3

De Amerikaanse ontwikkelingspsycholoog J.V. Wertsch is al enige jaren een van de grootste pleitbezorgers van de cultuurhistorische school in de Angelsaksische wereld. Hij schreef vele artikelen en redigeerde een drietal bundels (Wertsch, 1981, 1985; Rogoff & Wertsch, 1984) over Vygotskij en zijn collega's. Het hier te bespreken boek is de eerste Engelstalige monografie over Vygotskij's denkbeelden en daarmee het voorlopig hoogtepunt van Wertschs inspanningen. In acht hoofdstukken tracht de auteur Vygotskij's benadering te presenteren, te kritiseren en, waar nodig, aan te vullen. Dit ambitieuze project lijkt mij voor een groot deel gelukt. Wertschs kritiek is meestal goed doorzocht, de door hem voorgestelde wijzigingen zijn over het algemeen de moeite van het overwegen waard, en zijn presentatie van de cultuurhistorische ideeën laat weinig te wensen over. Bovendien wordt duidelijk dat Wertsch uitstekend op de hoogte is van het werk van Vygotskij en sommigen van zijn tijdgenoten. Toch kleeft er m.i. een belangrijk bezwaar aan het boek en dat is dat Wertsch zich grotendeels beperkt tot de analyse van de semiotische aspecten van Vygotskij's werk. Buitengewoon veel aandacht wordt besteed aan kwesties als 'decontextualisatie', 'deixis', 'referen-

ties', etc. (zie ook Van der Veer, 1985). Een dergelijke aandacht valt te verdedigen op grond van het feit dat tot nu toe in analyses van Vygotskij's werk (ook in de Nederlandse literatuur) de semiotische analyse onderbelicht is geworden. Wellicht ook is in de pedagogiek en psychologie tot op heden in het algemeen te weinig aandacht een dergelijke linguïstische analyses besteed. Dit rechtvaardigt echter m.i. nauwelijks het feit dat Wertsch meer dan de helft van zijn monografie aan de bespreking van semiotische verschijnselen wijdt. Zo nu en dan lijkt het werk van Vygotskij ook meer aanleiding tot een semiotische verhandeling dan dat zij het onderwerp ervan is. Een dergelijke exclusieve aandacht lijkt mij historisch niet verdedigbaar en brengt gemakkelijk een onderbelichting van andere aspecten van Vygotskij's werk met zich mee. Zo wordt een adequate beschrijving van de ontwikkeling in Vygotskij's denken node gemist, evenals een presentatie van zijn meer wetenschapsfilosofische werk. Ook voor een beschrijving van de historische achtergronden van de cultuurhistorische theorie en de relaties ervan met theorieën van tijdgenoten kan men beter bij andere auteurs terecht. Ten slotte laat Wertsch veel van Vygotskij's experimentele pedagogische en psychologische werk onbesproken.

Hiermee wil niet gezegd zijn dat de lezers van dit blad het boek van Wertsch ongelezen moeten laten. Zoals eerder gezegd verdienen zijn suggesties vaak overweging, is het boek helder geschreven, en is Wertsch's kritiek vaak doeltreffend. Wel moet ontkend worden dat het hier om een min of meer volledige monografie over Vygotskij gaat. Veeleer betreft het een knappe en uitvoerige analyse van een deelaspect van Vygotskij's oeuvre.

R. van der Veer

Aangehaalde Literatuur

- Rogoff, B. & J.V. Wertsch, (eds.), *Children's learning in the 'zone of proximal development'*, San Francisco: Jossey-Bass, 1984.
- Veer, R. van der, *Cultuur en cognitie*. De theorie van Vygotskij. Groningen: Wolters-Noordhoff, 1985.
- Wertsch, J.V. (Ed.), *The concept of activity in Soviet psychology*, Armonk, N.Y.: M.E. Sharpe, 1981.
- Wertsch, J.V. (Ed.), *Culture, communication, and cognition: Vygotskian perspectives*, New York: Cambridge University Press, 1985.

Eijkelfhof, H. M. C., E. Holl, B. Pelupessy, A. E. Van der Valk, P. A. J. Verhagen, R. F. A. Wierstra, *Op weg naar vernieuwing van het natuurkundeonderwijs*. Een verzameling artikelen ter gelegenheid van de afronding van het project leerpakketontwikkeling natuurkunde. Den Haag, Stichting voor Onderzoek van het Onderwijs SVO, Selectareeks, 1986, 300 pag., ISBN 90-6472-070-3.

In de zeventiger jaren startten er in Nederland verschillende curriculumprojecten. Ontwikkeling en onderzoek gingen daarbij vaak hand in hand. Deze projecten verdwenen gaandeweg, met de opkomst van de verzorgingsstructuur. Zo ook het PLON (Project Leerpakketontwikkeling Natuurkunde). Het PLON richtte zich op de ontwikkeling van (onderwijsleerpakketten voor) het natuurkunde-onderwijs in VWO, HAVO en MAVO.

Het nieuwe natuurkunde-onderwijs zoals het PLON dat voor ogen stond, kent de volgende uitgangspunten: betekenisvol leren, leren door te doen, overschrijden van traditionele vakgrenzen, samenwerken in wisselende groepen, leren in contexten uit het leven van de leerlingen, inzicht in de maatschappelijke betekenis van natuurkunde en technologie. Die visie op natuurkunde-onderwijs is in verschillende thema's in concrete materialen en onderwijsleersituaties uitgewerkt. Enkele van de vele thema's zijn: Werken met water, Leven in lucht, Bruggen, Water voor Tanzania, Kernwapens, Ioniserende straling. Omdat het PLON 'dwars door de verzorgingsstructuur fietste' werd het project op 1 januari 1986 beëindigd.

De bundel 'Op weg naar vernieuwing van het natuurkundeonderwijs' onder redactie van Eijkelfhof e.a. geeft een kleurrijk beeld van dit project. De schrijvers zijn 'PLON-mensen': medewerkers, leraren en stuurgroepleden. Zij geven in 34 artikelen hun visie op het PLON-project. Alle aspecten van het project zoals doelen, materialen, het werken in de klas, onderzoek en verspreiding passeren de revue.

De bundel begint met een nostalgisch omzien naar een tijdperk. De schrijvers spreken in termen van bevruchting en geboorte van dit 'project van allure'. Ze blikken terug op een voor hun 'uniek project'.

Van Aalst gaat in op de motieven van mensen om natuurkunde te bedrijven. Hij zoekt één oorzaak van demotivatie van leerlingen in het unificatie-motief: het willen brengen van eenheid, schoonheid en consistentie. En dat motief wordt leerlingen aangepraat in de traditionele schoolboe-

ken. Vanuit die analyse pleit Van Aalst voor contexten, pluriformiteit en keuzemogelijkheden in het natuurkunde onderwijs.

Pelupessy gunt de lezer een kijkje in de keuken van het PLON. Hij spreekt over de onmacht binnen het PLON, te komen tot convergentie van uitgangspunten. Hij betreft bepaalde keuzen die gaandeweg zijn gedaan. Vrijwel steeds ging het om concessies aan het bestaande: examens, commercialisering, versmalling van thema's en de inschakeling van leraren in schrijfgroepen die een ver reikende vernieuwing belemmerden. 'In de afgelopen jaren heb ik geconstateerd dat de PLON-beweging langzaam invroor tot een PLON-instituut' aldus Pelupessy.

Het tweede deel van de bundel gaat over de doelstellingen. Het derde deel is voer voor curriculum-ontwikkelings-strategen. Eén van de artikelen heeft als titel 'Curriculum constructie: schrijfgroep of ontwikkelteam?' Verhagen bespreekt daarin ervaringen met verschillende strategieën vooral met het oog op de mate van participatie van leraren, (centraal versus decentraal, professioneel versus self-made door leraren). In deel vier komen (vooral) leraren aan het woord over het werken in de klas.

Voor onderzoekers is het vijfde deel, getiteld 'Leren van onderzoek' interessant met bijdragen van Wierstra, Jörg en Lijnse. Wierstra beschrijft in twee artikelen onderzoek naar de persoonlijke en maatschappelijke relevantie en naar aansluiting bij de belevingswereld. Zijn derde artikel 'vergelijkend onderzoek naar effecten van de PLON leer-gang' geeft een samenvatting van vier onderzoeken, waarbij gebruik is gemaakt van controle-groepen. PLON-leerlingen en niet-PLON-leerlingen ervaren hun leeromgeving verschillend. De PLON-leerlingen waren meer tevreden dan niet-PLON-leerlingen. PLON-leerlingen voelen zich meer betrokken bij de natuurkunde en zij beoordelen de lessen als leerzamer dan niet-PLON-leerlingen. Maar in de moeilijkheidsbeleving en de toetsresultaten was er geen verschil! Wierstra gaat in op de methodologische problemen bij curriculum-vergelijkend onderzoek: het vergelijken van appels en peren.

Lijnse stelt dat in het PLON-project soms nogal optimistisch wordt geschreven over begripsvorming en contexten, leefwereld enz. Hij deelt niet het optimisme dat aansluiten bij de leefwereld re-

sulteert in betere begripsvorming. Er kan zelfs een negatieve invloed van uitgaan. Zo verklaart hij waarom er t.a.v. de cognitieve leeropbrengst geen verschil werd gevonden tussen PLON- en niet-PLON-leerlingen.

De bundel sluit af met een deel over het verspreiden van ideeën.

Natuurlijk is er op dit boeiende verslag van het PLON kritiek mogelijk. Het is niet moeilijk om te verwijzen naar onderwerpen die niet of nauwelijks zijn belicht. De PLON-bundel vertoont enkele 'witte plekken'. De (sympathieke) uitgangspunten van het PLON zijn nauwelijks theoretisch onderbouwd in het rapport. De theoretische basis van het PLON blijft impliciet. Verwijzingen naar theorieën omtrent leren en onderwijzen zijn er nauwelijks. Hoewel het samenwerken in groepjes een centraal element vormt in het PLON-concept, zoekt men tevergeefs naar de aansluiting bij (recente) theorieën en onderzoeksresultaten op het gebied van leren en onderwijzen in coöperatieve groepen.

Opvallend is ook, en dat staat wellicht niet los van het voorgaande, dat systematische observaties van het gebeuren in de klas en in de groepjes ontbreken. Observatiegegevens zouden wellicht antwoord kunnen geven op de vraag hoe het komt dat PLON-leerlingen geen betere resultaten boeken dan leerlingen in controleklassen. En dat antwoord zou een bijdrage kunnen leveren aan de verbetering van het PLON-materiaal en het PLON-onderwijs.

Deze bundel geeft een uitstekend beeld van een uniek project. Wie hiervan kennis neemt zal ontdekken dat ontwikkeling en onderzoek op vruchtbare wijze samen kunnen gaan. De kritische dialoog tussen leraren, ontwikkelaars en onderzoekers binnen een project is kenmerkend voor deze bundel en dit project.

De bundel is interessant voor leraren, opleiders, begeleiders, curriculum ontwikkelaars, beleidsmakers en onderzoekers. Vooral de laatste categorie zal na lezing nieuwsgierig zijn naar de oorspronkelijke onderzoeksrapportages waar de bundel naar verwijst en naar de onderzoeken die nog op stapel staan.

J. Terwel

Mededelingen

Onderwijsresearchdagen 1987

Op 26 en 27 mei 1987 organiseert de Rijksuniversiteit Groningen onder auspiciën van de Vereniging voor Onderwijsresearch de Onderwijsresearchdagen.

Naast symposia en vrije paper-sessies wordt een aantal thematische paper-sessies georganiseerd. Het betreft de volgende thema's:

- diagnostiek en leerlingenbegeleiding
- curriculum
- evaluatiemethodologie en informatietechnologie
- selectie en kwalificatie in het onderwijs
- scholing en nascholing van leraren
- effectiviteit van onderwijsorganisaties

Nadere inlichtingen zijn verkrijgbaar bij het Congressecretariaat, G.J. Reezigt/A.Y. Weersing, RION, Postbus 1286, 9701 BG Groningen, tel.: 050-636635/636660.

VULON-Congres 1987

Het jaarlijkse congres van de VULON (Vereniging Universitaire Lerarenopleiding Nederland) vindt plaats op 19 en 20 februari 1987, te Beekbergen. Het congres-thema luidt: 'Leren in praktijk; naar een opleidingsdidactiek met de onderwijspraktijk als toetssteen'. Dit thema wordt als volgt uitgewerkt: - voorbereiding schoolpracticum, - schoolpracticum/individuele eindstage, - individuele eindstage en verdiepings-/onderzoeksfase, - beginnende leraren, - nascholing, - ouderwordende leraar, - leren van ervaringen, - visies op scholing, - eindtermen en beoordeling, - omgaan met leerlingen, - omgaan met het vak, - deeltijd lerarenopleiding.

De congresbrochure is verkrijgbaar bij het Secretariaat Congrescommissie VULON, p/a UNILO, Erasmusplein 1 (k.15.18), 6525 HT Nijmegen, tel.: 080-515572.

Conferentie Basisvorming in de basisschool

Het Centraal Instituut voor Toetsontwikkeling (Cito) en de stichting voor Onderzoek van het Onderwijs (SVO) houden op 31 maart en 1 april een conferentie getiteld; 'Basisvorming in de basisschool'. Deskundigen vanuit uiteenlopende disciplines zullen hun, op de empirie gebaseerde, opvattingen geven over de kerntaken van het basis-

sonderwijs. Daarbij zal de vraag centraal staan wat het basisonderwijs kan bijdragen aan de basisvorming zoals die beschreven staat in het rapport van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR): 'Basisvorming in het onderwijs'.

Inschrijfformulieren en nadere inlichtingen zijn verkrijgbaar bij Mevr. E. van der Veldt-Leenheer, CITO, Postbus 1034, 6801 MG Arnhem, tel.: 085-521451.

NVO-Congres

De Nederlandse Vereniging van Pedagogen, Onderwijskundigen en Andragogen organiseert op 27 maart 1987 een lustrum-congres in De Reehorst te Ede met als thema: 'Beweging en tegenbeweging in opvoeding, vorming en onderwijs'.

In een plenair ochtendprogramma zullen enige ontwikkelingen op het gebied van de pedagogische, onderwijskundige en andragogische wetenschappen in de afgelopen 25 jaar in een cultuurhistorisch kader geplaatst worden. In de middag worden vier parallel-sessies gehouden voor de differentiaties: Klinische- en Orthopedagogiek, Onderwijskunde, Andragologie, Wijsgerige, Historische en Empirische Pedagogiek, waarin per subdiscipline steeds de volgende aspecten aan bod komen: - een stand van zaken in de wetenschap, - illustratie(s) vanuit de praktijk, - maatschappelijke implicaties.

Nadere inlichtingen zijn te verkrijgen bij: Bureau NVO, Korte Elisabethstraat 11, 3511 JG Utrecht, tel.: 030-322407.

Beroepsbekwaamheidsregistratie

De NVO, de Nederlandse beroepsvereniging van pedagogen, onderwijskundigen en andragogen, is per 1 september 1986 overgegaan tot het instellen van een BeroepsBekwaamheidsRegistratie (BRR).

Deze registratie, gericht op de kwaliteitsbewaking van de beroepsuitoefening binnen de verschillende differentiaties in de NVO (klinische pedagogiek, orthopedagogiek, onderwijskunde, andragologie), is van belang enerzijds als waarborg voor cliënten, anderzijds voor de identiteit van de beroepsgroep. De BRR vindt plaats per differentiatie.

In aanmerking komen diegenen, die gewoon lid zijn van de NVO. Universitair afgestudeerden volgens de nieuwe 1e fase dienen, alvorens opgenomen te kunnen worden in het register, enige tijd onder supervisie werkzaam te zijn. Ten behoeve

van degenen, die een universitaire opleiding vóór de invoering van de 2-fasen structuur gevolgd hebben, is een tijdelijke overgangsregeling voor opname in het register vastgesteld.

Voor nadere informatie omtrent de BBR kunt u schriftelijk contact opnemen met het Bureau van de NVO, Korte Elisabethstraat 11, 3511 JG Utrecht.

Inhoud andere tijdschriften

Tijdschrift voor Onderwijsresearch
11e jaargang, nr. 5, 1986

Verhogen van studieprestaties bij eerstejaars door attributie retraining, door F. Van Overwalle

Hardopdenken en Protokolanalyse, door J.A. Breuker, J.J. Elshout, M.W. van Someren en B.J. Wielinga

Substitutiefouten bij open en gesloten klinkerklanken in éénlettergrepige woorden, door M.G.H. Jansen en J. Kruidenier.

Notities en Commentaren

Commentaar op het WRR-Raport 'Basisvorming in het onderwijs' door W.K.B. Hofstee

Het empirisch gehalte van een politiek compromis, door B.P.M. Creemers en W.Th.J.G. Hoeben

Tijdschrift voor Orthopedagogiek
25e jaargang, nr. 10, 1986

Sociaal functioneren, exploratie van een begrip, door T.A. van Yperen, C.M.G.M. Jansen en J.D. van der Ploeg

Verandering van de zithouding bij jonge kinderen via overcorrectie door positieve oefening, door J.M.H. de Moor en C.B.M. Dicker

Toepassing van zelfverbalisatie bij het leren van spellingsregels, door W.H.J. van Bon, H.E.M. Coenen en E.C.G.M. Vlek.

Tijdschrift voor Orthopedagogiek
25e jaargang, nr. 11, 1986

De werkwijze van toelatingscommissies in lom- en mlk-onderwijs, door Y.J. Pijl, H.J. de Canne en W.J.E. van IJzendoorn

Komen adviezen over lees- en spelingsproblemen overeen en waardoor ontstaan verschillen? door A.G. Bus, A. Spreen, J. de Vreede en W.J.E. van IJzendoorn

Diagnostische besluitvorming in een multidisciplinair team, door E.E.J. de Bruin, H.M. Pijnenburg en P. van Kessel

Ontvangen boeken

Andries, C. (Ed.), *Leesmoeilijkheden. Recente visies*. Uitgeverij Acco, Amersfoort/Leuven, 1986, f26,50.

Coole, R.L. & J.B.M. Jansma, *Dagbehandeling voor kind en gezin*. Van Loghum Slaterus, Deventer, 1986, f29,—.

Enckevort, G. van, K. Harry, P. Morin & H.G. Schütze (eds.), *Distance higher education and the adult learner*. Van Gorcum & Comp., Assen, 1986, f49,50.

Harbers, H., *Sociale wetenschappen en hun speelruimte*. Wolters-Noordhoff, Groningen, 1986, f39,50.

Horst, W. ter, *Het herstel van het gewone leven* (Orthovisies 5, 2de, herziene druk). Wolters-Noordhoff, Groningen, 1986, f23,90.

Janssen, P.J., G. Vandersteene, H. Vertommen (Red.), *Intelligentie. Tussen meten en weten in theorie en praktijk*. Festschrift voor Prof. Dr. J. Stinissen. Universitaire Pers Leuven, Leuven, 1986. BFRs. 650.

Jochems, W. & F. Montens, *Hoe toets je taalvaardigheid? Een bijdrage tot de discussie*. Boom, Meppel, 1986, f18,50

Mönks, F.J. & A.M.P. Knoers, *Ontwikkelingspsychologie* (6e druk). Dekker & Van de Vegt, Nijmegen, 1986, f49,50.

Schaveling, J. & M.P.C. van der Werf (Red.), *Het innovatieproces basisonderwijs; een terugblik, analyse en perspectief*, Swets & Zeitlinger, Lisse, 1986, f17,25.

Studiecentrum OTO, *Onderwijskundige ondersteuning voor het hoger onderwijs. Wensen en mogelijkheden* (symposiumverslag). Swets & Zeitlinger, Lisse, 1986, f19,75.

Verschuren, P.J.M., *De probleemstelling voor een onderzoek*. Het Spectrum, Utrecht/Antwerpen, 1986.

Vuyk, R., *Opgroeien onder moeilijke gezinsomstandigheden*. Acco, Amersfoort/Leuven, 1986, f29,—.

Wiegman, O., M. Kuttischreuer & B. Baarda, *Television viewing related to aggressive and prosocial behaviour*. S.V.O., 's-Gravenhage, 1986.